

Selhání asistence v Oslavanech r. 1920

Termín vojenská asistence byl používán pro situace, kdy byla armáda nasazována k úkolům, které příslušeli státním orgánům, nicméně tyto nebyly s to svými silami situaci zvládnout. Armáda tyto orgány neměla zastoupit, měla pouze jejich zákroku poskytnout potřebný důraz. Armáda tak byla využívána nejčastěji při živelných pohromách, ale také k udržení bezpečnosti – tedy při demonstracích, stávkách atp. Ne vždy byl ovšem zásah armády úspěšný.

Na podzim 1920 vrcholil v sociálně demokratické straně spor mezi jejím pravým a levým křídlem, které bylo inspirováno komunismem. Tento boj vyvrcholil v okamžiku, kdy komunisté obsadili budovu Lidového domu v Praze - sídlo sociálně demokratické strany. Bezpečnostní složky byly požádány o zásah, aby obnovily pořádek. Jejich zásah pak vyvolal ostrou reakci ze strany dělnictva, které sympatizovalo s levicovým křídlem. Dne 10. 12. došlo na mnoha místech ke generální stávce. Tato stávka byla přerušena a pokračovat měla dne 13. 12. 1920.

Centrem protestů na Moravě byl Rosicko-oslavanský uhelný revír. Tento revír zásoboval uhlím většinu brněnských továren a nacházela se zde také elektrárna, která Brno zásobovala elektřinou. Proto sem již v časných ranních hodinách dne 13. 12. byla vyslána vojenská asistence o síle jednoho praporu /one batalion/ 10. pěší pluku /10th infantry regiment/ pod velením mjr. Zázvorky, která měla zajistit chod elektrárny. Během dne se však stávkujícím podařilo odzbrojit jednotlivé vojenské oddíly (na poště, na nádraží) a s ukořistěnou výzbrojí zaútočit na elektrárnu. I zde se vojáci vzdali bez jediného výstřelu. Odzbrojen byl také oddíl, který jim přijel vlakem na pomoc. Stalo se tak dřív, než vojáci stihli vystoupit z vlaku. Vojákům tak bylo ukořistěno: 25000 nábojů, 305 pušek /guns/ a 4 kulometry /machine guns/. Další zbraně pak stávkující získali od okolních zemědělců, dílem dobrovolně, dílem donucením. Zemědělci sami se však do stávky nezapojili. Ostatně skutečnost, že se stávkující zmocnili zbraní, byla spíše využitím situace, nežli plánovaný krok. Danou situaci nedokázali pak nijak využít. Nenavázali ani užší kontakt s vojáky, aby je získali na svou stranu a dělníci odjinud z revíru, kteří jim přišli na pomoc, byli jen málo početní. O tom, že více méně sami nevěděli, co si v dané situaci počít, svědčí i skutečnost, že četníky, které odzbrojili vzali jako rukojmí, ale vojáky po odzbrojení nechali jít.

Tyto události vedly politickou správu /orgány státní správy/ a zemské vojenské velitelství v Brně k vyslání nové jednotky, tentokrát o síle tří praporů, která byla nadto podporována dělostřelectvem a ostatními složkami pod velením podplukovníka H. Sponnera. Jako demonstrace síly pak měly sloužit i tři letouny.

Ve chvíli, kdy proti těmto jednotkám zahájili dělníci palbu, vojáci jí na rozdíl od předešlého dne opětovali. S tím dělníci nepočítali a proto začali houfně ustupovat a vojákům se tak za minimálních ztrát během 14. 12. 1920 podařilo obnovit pořádek v Oslavanech a především provoz elektrárny. Situace sice nadále byla napjatá, ale díky vojenské posádce, která zde byla ještě delší dobu dislokována již k dalším problémům nedošlo.

Celý případ měl samozřejmě soudní dohru a to nejen pro stávkující, kterých bylo zatčeno několik set, ale i pro vojáky. Důvodem bylo, že se nechali takřka bez odporu odzbrojit. Jako přitěžující okolnost ostatně mohla sloužit i skutečnost, že na možnou snahu asistenci odzbrojit byl její velitel mjr. Zázvorka výslovně upozorněn. Zkoumány byly také důvody selhání asistence, kdy úspěšné jednotky byly původně považovány za méně spolehlivé a neúspěšné naopak za spolehlivé. Jako pravděpodobná příčina se ukázala skutečnost, že Sponner svým vojákům výslovně řekl, že mohou použít zbraně.

Již od počátků republiky bylo každé použití zbraní asistencí bedlivě sledováno i ze strany politiků a často docházelo k politizaci takového použití, byť by bylo oprávněné. Vojáci tak byli vystaveni značnému psychickému tlaku a do jisté míry se báli zbraň použít. Tím, že Sponner vojáky informoval o tom, že každé jejich jednání "kryje ministr národní obrany", dodal jim odvahy. Naopak stávkující nečekali tak prudkou změnu přístupu vojáků a byli zaskočeni, takže rázný postup vojska se obešel bez ztrát na životech, pouze bylo několik zraněných. Zákrok plukovníka Sponnera

tak ukázal, že rozhodností může asistence dosáhnout zdaru i nad ozbrojeným protivníkem.

Přesto zůstává selhání vojenské asistence v Oslavanech dne 13. 12. 1920 nejznámějším neúspěchem vojenské asistence v dějinách první československé republiky. Ohlas selhání asistence v Oslavanech můžeme najít i v předpisech, které později nasazení asistence upravovaly. Ve směrnici z r. 1923 bylo výslovně řečeno, že vojáci mají mít na vědomí, že pokud budou připraveni bez boje o zbraň, může to pro ně mít trestní následky.